

Bunun benim için ilk önemli örneği 1985 yılında Moskova'da gördüklerimdir.

Dünya Gençlik Festivali nedeniyle Sol Birlik grubu olarak 60 kişi Moskova'dayız. Terminal binasında hepimizin fotoğrafı çekilip Festival için kimlik çıkarıldı. Dört kişi bu işi yapıyordu ve saatlerce bekledik. Almanya'da iki kişi aynı işi daha kısa zamanda yapar, diye düşünmüştüm.

Moskova modern bir kent, kaldığımız Cosmos oteli de güzel...

Burası SSCB'nin en iyi yerlerinden birisi olduğuna göre bu nasıl bir emek verimsizliğidir sorusu kafamda dönüp duruyordu.

SBKP emek verimliliğinde ABD, Almanya vd. ülkelere yetişip onları geçmek iddiasındaydı ama terminal binasındaki memurların verimsiz çalışması herhalde her yer için geçerliydi.

Döndükten sonra bu görüşümü partinin Avrupa yayın organı Emek'te yazdım. Derginin hazırlanmasını ben yaptığım için yayınlamak için kimseden izin almam da gerekmiyordu.

O sırada merkez komitesinde değildim ama fiilen öyleymişim gibi işlevim vardı. Birkaç ay sonra Şam'a gitmem gerekti. Dergideki yazıyı Teslim Töre ile tartıştık.

"Olamaz böyle bir şey, bu işte bir yanlışlık var" diyordu.

Gördüklerim açıklı ve buradan da emek verimliliğinde SSCB'nin ABD vb. ülkelere yetişemeyeceği sonucu çıkardı. Bunu tekrarladım.

Teslim SSCB mallarının ne kadar kaliteli olduğunu anlattı.

Evet, Suriye mallarına göre kaliteliydi ama sorun bu değildi.

Tartışmayı sonuca bağlayamadık.

Ben de sadece Türkiye'deki birkaç kent ile Şam'ı görmüş olsaydım; Paris, Berlin, Zürih'i görmemiş ve oralarda hiç yaşamamış olsaydım muhtemelen Teslim Töre gibi düşünürdüm. Bu kentlerde önemli olan parlak vitrinler değil, az sayıda insanın ne kadar çok iş yaptığı ya da verimli çalıştığıydı.

Daha sonra yaptığım sosyalist ülke ziyaretlerinde de aynı durumu hatta daha kötüsünü görecektim.

1989-1990'da reel sosyalizmin dağılması herkes gibi beni de etkiledi ama yıkım düzeyinde değil... Yine de şaşırdım ama çok da değil. Gelişmeler hiç de sürpriz değildi.

Moskova'daki durumu sadece ben mi görebilmişim, hiç sanmam. Mutlaka başkaları da görmüştü ama öncelikle bundan sonuç çıkarmamışlardı ve dahası bunu açıkça ifade etmiyorlardı.

2000 yılından başlayarak diyelim hemen herkes gerçeği görmeye başladı.

Sosyalist ülkelerde burjuvazinin komünist partilerinin üst kademesinden çıktığını yazdığımda önce tepkiyle karşılaştım ama yavaştan herkes kabullenmek zorunda kalacaktı.

Görmek istemeyene bir şey gösteremezsiniz ama gerçekler inatçıdır ve kendilerini dayatırlar.

Geçenlerde bir arkadaşın Arnavutluk ile ilgili yazısını okudum. Kendisi eskiden Enver Hoca yandaşıydı ve bu ülkede değişimin Hoca'nın yerine geçen Ramiz Alia tarafından yürütüldüğünü hayretle öğrendiğini yazıyordu.

Tamam da bunu anlamak için neden 25 yıl kadar zaman geçmesi gerektiğini anlayamadım.

Arnavutluk ile ilgili bir kitap çalışmamın olduğunu önceki yazılarda belirtmiştim. Alia ve çevresi kendileri açısından akıllıca davranıyorlar ve tabandan baskı geldikçe açılım yapıyorlar. Yoksa Romanya'da olduğu gibi kellelerin gitme tehlikesi bulunuyor.

Tiran'daki büyük Enver Hoca heykeli 1990 yılı başlarında göstericiler tarafından yıkılıyor. Yüzlerce insan başka ülkelere gitmek için Tiran'daki konsolosluklara sığılıyor, kısa süre sonra hepsi için gidiş izni çıkıyor. Bunun üzerine yüzlerce kişi gemilere dolup Adriyatik'in karşı kıyısındaki İtalya'ya iltica ediyor.

Yılların birikimi sonucu gelen bu patlamaya karşı direnirseniz sonuç iç savaştır ve onun da nereye varacağı belli olmaz.

Bunları tümüyle olmasa bile esas olarak görebilmek için 25 yıl neden beklenmiştir, işte bunu anlayabilmek zordur.

Kafanızdaki gerçek gördüklerinize uymuyorsa, yapılması gereken gözlerinizi kapatmak değil, konu üzerinde düşünmektir.